

Дмитро ЯНКО
член-кореспондент Української академії архітектури,
заслужений діяч мистецтв України

ЛЮДИНА-ТАЇНА

На початку 70-х рр. минулого століття, під час моєї роботи у Відділі культури ЦК КПУ, до мене зайшов секретар парткому Спілки художників України й повідомив, що йому зі Львова передали давній каталог виставки творів художника Глуценка, і там сказано, що під час революційних змагань він гасав на коні у складі петлюрівців. Я відповів, що то ж відомості п'ятдесятирічної давності і думаю, що коли у 1923 р. йому було видане громадянство СРСР, то відповідні служби все належно перевірили. У 1936 р. він повернувся до СРСР і жив у Москві, а з 1944 р. жив й успішно працював в Києві.

Пізніше я розповів про стурбованість секретаря парткому СХУ завідуючому відділу культури ЦККПУ Павлу Максимовичу Федченку, а він мені повідомив дещо про заслуги М. П. Глуценка як радянського резидента в Берліні та Парижі і що нібито Сталін сказав, якщо б товариш Глуценко нічого не зробив як художник, то як громадянин заслуговує всіякої похвали. То вже пізніше були опубліковані матеріали про його роботу як розвідника під прізвиськом «Ярема».

Мені довелося знати Миколу Петровича Глуценка спочатку за його творами, а потім і в особистому спілкуванні. І навіть уже після неодноразових зустрічей у неофіційній, невимушеній обстановці, в творчій майстерні і вдома, в ньому залишалася якась загадковість, зокрема стриманість у розповіді про себе, як і в його феноменальній творчості.

Один з прикладів цього на виставці творів художника розповіла майстриня живопису, нині народна художниця України Віра Кулеба. Одного разу група художників виїхала на етюди. Автобус зупинився на мальовничій галявині і всі розійшлися в пошуках привабливого краєвиду. Коли зібралися, почали говорити, що кому вдалося змалювати. Дехто кілька місць обирав, але так нічого й не написав. А Микола Петрович Глуценко, як тільки вийшов із автобуса,

глянув на краєвид і тут же написав етюд, потім перейшов на другий бік і зробив ще один. Як це побачили всі, здивувалися і почали розпитувати, як це йому вдається. На що він відповів: «Треба писати не тільки те, що бачиш, а й те, що відчуваєш».

Про талант Глуценка-пейзажиста з гарячим темпераментом відзначено у шостому томі «Історії українського мистецтва». «Тонко відчуваючи природу, він уміє побачити і відтворити фарбами її красу в різні пори року, донести до глядача настрої, що його викликає той чи інший краєвид... Для пейзажів автора характерні напружені кольори сполучення і широка енергійна манера письма» (стор. 174).

Народився М. П. Глуценко 4 (17) вересня 1901 р. в м. Новомосковську нині Дніпропетровської області. 17-літнім юнаком опинився у вирі революційної боротьби на Україні, потрапив за кордон. У 1918–1925 рр. перебував у Берліні, де закінчив вищу школу образотворчого мистецтва в Шарлоттенбурзі. У 1925–1936 рр. проживав у Парижі, маючи уже паспорт громадянина СРСР.

В ті роки він багато працював творчо, організовував виставки своїх робіт і здобув визнання французької мистецької критики. Глуценко стає членом Асоціації революційного мистецтва України (АРМУ), яка була заснована у 1925 році. А коли у 1930 р. виникла Асоціація незалежних українських митців (АНУМ) він стає її членом. Асоціація організувала виставку його творів і видала монографію художника.

Серед основних робіт митця того періоду глибоко психологічні портрети французьких видатних письменників і громадських діячів — антифашистів Анрі Барбюса і Ромена Роллана, портрет французького живописця, представника і теоретика неоімпресіонізму Поля Сіньяка та панорамна багатофігурна композиція «На площі Бастилії 14 липня 1934 року» і чимало пейзажів. Він створює цикли ілюстрацій до поеми «Мертві душі» М. Гоголя та повісті «Фата Моргана» М. Коцюбинського.

У 1936 р. повертається на Батьківщину, живе в Москві. З початком Великої вітчизняної війни створює серію робіт «Оборона Москви», потім ще серію пейзажів, які експонує на персональній виставці в Москві 1943 року. В 1944 р. він переїздить до Києва. У творчості запанували київські й українські мотиви: «Дорога на Київ», «Дніпрові береги», «Київська осінь», «Трипілля», «Квітневий ранок», «Україна», «Київ. Березень», «Рече та стогне Дніпр широкий», Кримська тематика — «Кримські виноградники», «Ра-

нок на морі», «Шторм», із Карпатських — «Гроза наближається», «Весна на перевалі».

За серію живописних творів «Пейзажі України» (1969–1971 рр.) та «По ленінських місцях за кордоном» М. П. Глущенко в 1972 р. була присуджена Державна премія УРСР імені Т. Г. Шевченка.

Близкучим майстром виявив себе М. П. Глущенко й у жанрі натюрморту. В цих творах він утверджує прекрасне на землі, щедрість природи, художник зображує великі букети різних квітів. Зокрема такі як «Південне сонце», де домінантою є букет чудових троянд, що стоять у вазі на круглому столику на терасі, а навколо зелений масив дерев, через які проглядається блакить моря. Тут натюрморт переростає в пейзаж-картину. Красиві й пишні його натюрморти «Українські квіти», «Польові квіти» та багато інших.

Чимало художників пишуть твори особливого жанру в образотворчому мистецтві, в яких зображується оголене жіноче тіло (за французькою — «Ню»), як символ краси й пластики. Але в радянський час їх мало хто показував на художніх виставках, бо в певних офіційних колах вони сприймалися не як природна краса, а як щось сороміцьке. Але М. П. Глущенко не побоявся і виставив на своїй персональній виставці значну кількість творів цього жанру, і вони викликали великий інтерес у глядачів.

1976 р. в житті митця став особливим. Йому було присвоєно тоді найвище почесне звання Народний художник СРСР. З цієї нагоди, за дорученням першого секретаря ЦК КПУ В. В. Щербицького, я пішов на квартиру художника, щоб привітати й передати особисто від Щербицького величезний букет червоних гвоздик. Микола Петрович і його дружина Марія Давидівна були цим дуже зворушені. Попілкувавшись у цій урочистій атмосфері, він запросив мене прийти до його творчої майстерні, що у висотному будинку на Хрещатику, навпроти вулиці Леніна (нині Богдана Хмельницького).

Коли я зайшов до майстерні, господар привітно зустрів і міцно потиснув руку, на що я зреагував, сказавши, що є ще порох у порохівницях. Микола Петрович стисло розповів про свій режим життя, аби підтримувати спортивну форму, і жартома завершив тим, що якби місця в мистецтві треба було завойовувати фізично, то він би був все рівно серед перших. Пригостивши справжньою зарубіжною кавою, він почав показувати свої останні роботи. Ми обмінювалися думками, а потім я запитав: «Коли ж Ви встигаєте все це творити? На що митець відповів: “Щодня, з ранку до вечора і без вихідних”. А потім з гумором додав, що я думаю, треба було б знищити робіт триста,

аби не обезцінювалося ім'я Глуценка. Я заперечив і порадив, краще подаруйте людям, за мудрістю поета Шота Руставелі, яку часто нагадує ваш колега і сусіда Василь Ілліч Касіян: «Тільки те твоє, що ти віддав». Микола Петрович тут же відібрав кілька етюдів, виконаних на картоні й сказав: «Передайте своїм колегам у відділ культури ЦК КПУ, особливо завідувачу П. П. Федченку». Я з вдячністю взяв подарунок художника і виконав волю щедрого митця.

27 жовтня 1976 р. в Державному музеї українського образотворчого мистецтва відбувся творчий вечір М. П. Глуценка й обговорення творів його персональної виставки. Гарне слово про митця сказав міністр культури УРСР Романовський Олексій Корнійович, який сам серйозно займався живописом: «І знову всіх нас разом з'єднало свято справжнього мистецтва. Сьогодні ми всі зібралися, щоб вшанувати Миколу Петровича Глуценка, людину, яка дивує і полонить усіх нас самобутнім талантом і великою майстерністю, збагачує нашу свідомість і почуття активним ствердженням краси і поезії життя». Тоді було ще сказано чимало добрих слів на адресу митця. Сам він був, як завжди, у гарній формі, при здоров'ї. І ніби ніщо не віщувало, що рівно через рік, 31 жовтня 1977 року, його з нами не стане.

Уже понад 30 років немає ушанованого художника. Його твори з кожним роком набувають все більшої цінності в Україні і за її межами. Нині багато хто хотів би мати творіння митця. Можливо, це — найбільша і невмируща пам'ять про Миколу Петровича Глуценка.